

گفت‌وگوی روزنامه صبا با محمد ناصری راد کارگردان مستند «سرکوهی»:

حمایت ساختاری نباشد، استعدادها از بین می‌روند

تشخیص می‌دهند. برایشان پر از خاطره است؛ مثل صدای کودکی یا لالایی مادر. جالب است که هنوز در روستاهای اطراف شیراز، مرودشت و جهرم، وقتی صدای آواز سرکوهی می‌آید، چشمانشان برق می‌زند.

یعنی این آواز هنوز در میان مردم زنده است؟

بله، دقیقاً. حتی امروزی‌ها با شنیدن چند نت آن به گذشته برمی‌گردند. مادران در لالایی‌هایشان از همین ساختار استفاده می‌کنند. سرکوهی نوعی هویت صوتی و احساسی برای مردم مرودشت و شیراز است. این آواز نه فقط نغمه، بلکه روایت زیستن مردم است؛ از عشق و کار و رنج گرفته تا امید و آفتاب.

از لحاظ فرم و اجرا، مستند شما در دسته مستندهای موسیقایی قرار می‌گیرد؟

بله، می‌توان گفت که یک مستند مردم‌موسیقی‌شناسانه است؛ چیزی که در اصطلاح علمی به آن «اتنوموزیکولوژی» گفته می‌شود، یعنی مطالعه موسیقی در بستر فرهنگ و زندگی مردم. در فیلم، موسیقی فقط سوژه نیست؛ زبان روایت است. تلاش کردم به جای توضیح دادن، خود آواز حرف بزند.

با توجه به سادگی و اصالت این موسیقی، آیا برای کیفیت فنی صدا تغییری در آن دادید؟

خیر، به هیچ عنوان. همان‌طور که گفتم، سرکوهی فقط دو نت دارد. اگر آن را با سازهای مدرن بازسازی کنیم، از اصالت و وزن تاریخی‌اش می‌افتد. متأسفانه عده‌ای امروز این نغمه را با پیانو یا کیبورد اجرا می‌کنند که ساختارش را به هم می‌زند. من خواستم صدا را همان‌طور که هست ثبت کنم؛ خام، زنده و صادق. مستند قرار نیست زیبا سازی کند؛ باید حقیقت را نشان دهد.

از هنرمندانی که در این پروژه همراهتان بودند بگویید.

در این فیلم از همکاری چند نفر بسیار سپاسگزارم. آقای سعید جعفرزاده از شهرستان مرودشت که نی‌نواز هستند و پدرشان نیز از خوانندگان قدیمی همین سبک بوده‌اند. آقای فرهاد ورهرام به‌عنوان مشاور پروژه و از چهره‌های با سابقه مستندسازی، و استاد محمدرضا درویشی به‌عنوان مشاور موسیقی در کنار ما بودند. شخصیت اصلی فیلم هم حاج حسن کرمی شیرازی است که صدایش در واقع محور روایت مستند شد؛ او نماد همان آواز است.

رابطه شما با موسیقی از کجا شکل گرفت؟

مادرم از اهالی همان منطقه مرودشت است که «سرکوهی» در آن رواج دارد. از بچگی در گوشم همین نغمه‌ها بود. یادم می‌آید وقتی با دایی‌ها پشت موتور از روستایی به روستای دیگر می‌رفتیم، در مسیر آواز می‌خواندند. مادرها لالایی‌هایشان را هم با همین مقام می‌خواندند. در واقع موسیقی برای من یک تجربه زیسته است، نه یک موضوع پژوهشی صرف؛ بخشی از حافظه من است.

مستند «سرکوهی» چندمین اثر حرفه‌ای شماست؟

این فیلم پنجمین مستند حرفه‌ای من است. آثار قبلی‌ام هم در جشنواره‌های مختلف شرکت کرده‌اند و بازخورد خوبی گرفته‌اند. هر فیلم برای من پله‌ای بوده تا به شناخت دقیق‌تری از فرهنگ بومی برسم.

پژوهش شما در این پروژه بیشتر میدانی بود یا مبتنی بر منابع مکتوب؟

در گفت‌وگوی خبرنگار صبا با محمد ناصری راد، کارگردان مستند «سرکوهی»، او از تلاشش برای ثبت آوازهای کهن فارس و بازتاب هویت فرهنگی مردم منطقه گفت و هم‌زمان به محدودیت‌های تجهیزات فنی در استان فارس اشاره کرد و بر ضرورت تقویت زیرساخت‌ها برای تولید مستندهای باکیفیت تأکید کرد. «سرکوهی» امسال در چهل و دومین جشنواره فیلم کوتاه تهران نیز حضور دارد و فرصت دیده شدن توسط مخاطبان و منتقدان را پیدا کرده است.

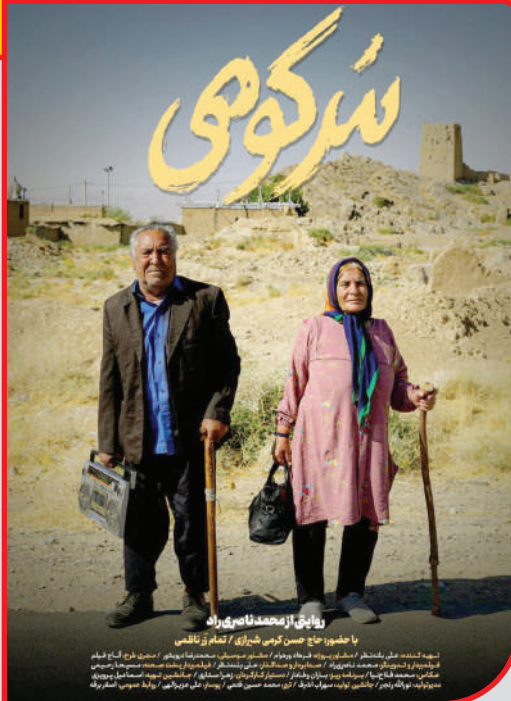

از ایده اولیه و موضوع اصلی مستند «سرکوهی» بگویید.

در واقع موضوع فیلم من برمی‌گردد به یکی از آوازهای کهن منطقه‌ی فارس بزرگ، یعنی نغمه‌ای به نام «سرکوهی». فارس تاریخی شامل بخش‌هایی از استان‌های کنونی بوشهر، یزد، اصفهان و هرمزگان می‌شده و این آواز در همه‌ی این نواحی ریشه دارد. من در این مستند تلاش کردم سرگذشت و معنای این آواز را از دل مردم بیرون بکشم و نشان بدهم که چطور هنوز در حافظه جمعی‌شان زنده است.

واژه «سرکوهی» برای بسیاری ناآشناست. منظورتان از مقام یا آواز چیست؟

در اصطلاح موسیقی نواحی، «سرکوهی» یک آواز است نه دستگاه. این نغمه با دو نت اصلی «ر» و «می» شناخته می‌شود و ساختاری ساده اما عمیق دارد. مردم منطقه، مخصوصاً افراد بالای پنجاه سال، وقتی یکی از نغمه‌های سرکوهی را می‌شنوند، به راحتی خواننده‌اش را

بیشتر میدانی؛ یعنی رفتن بین مردم، شنیدن صدای واقعی‌شان، ضبط آوازه‌ها و خاطراتشان. البته از منابع مکتوب هم استفاده کردم، مثلاً کتاب ارزشمند بیست ترانه محلی استان فارس از استاد محمدرضا درویشی و برخی پژوهش‌های قدیمی دهه شصت و هفتاد. اما هیچ چیز جای گفت‌وگوی رودررو با مردم را نمی‌گیرد.

از نظر مالی و تجهیزاتی، انجمن سینما جوانان چطور از پروژه حمایت کرد؟

این فیلم محصول انجمن سینما جوانان دفتر شیراز است. قرارداد کل پروژه حدود صد میلیون تومان بود که از آن فقط چهل درصد پرداخت شد. یعنی در نهایت چیزی حدود شصت تا هفتاد میلیون هزینه واقعی داشت که با تورم امروز تقریباً هیچ محسوب می‌شود. با این حال، ما کار را با عشق جلو بردیم. متأسفانه تجهیزات فنی دفتر شیراز بسیار محدود است؛ دوربین‌ها و امکانات صدا قدیمی‌اند و این یکی از مشکلات اصلی مستندسازان در استان است. امیدوارم از مرکز، نگاه ویژه‌تری به تقویت زیرساخت‌های فنی شهرستان‌ها شود.

برنامه‌تان برای اکران و پخش گسترده فیلم چیست؟

ابتدا قصد داریم «سرکوهی» را در جشنواره‌های تخصصی مستند شرکت دهیم تا دیده شود. بعد از آن، دوست دارم فیلم از شبکه‌های ملی مانند شبکه چهار یا شبکه مستند پخش شود. جشنواره‌ها مخاطب خاص دارند، اما من می‌خواهم مردم عادی، مخصوصاً مردم فارس، فیلم را ببینند. وقتی پیرمردی از جهرم یا زن سالخورده‌ای از داراب بگویند «این همون آوازیه که مادرم می‌خواند»، احساس می‌کنم به هدفم رسیده‌ام.

با توجه به تجربه شما، فضای مستندسازی در شیراز را چطور ارزیابی می‌کنید؟

صادقانه بگویم؛ ظرفیت انسانی بسیار بالاست، اما امکانات تقریباً صفر است. دفتر شیراز انجمن سینما جوانان نیروهای خلاق زیادی دارد، ولی از لحاظ تجهیزات فنی در وضعیت ضعیفی قرار دارد. اگر بخواهیم کار باکیفیت تولید کنیم، باید حمایت ساختاری وجود داشته باشد. در غیر این صورت، استعدادها به‌مرور از بین می‌روند.

هادی حجازی فر میرسعید مولویان شبنم قربانی
بابک کریمی سیدعلی صالحی امیردژاکام اردشیرستمی
حسین شریفی ترنم کرمانیان ارغوان عزیز
باحضور افتخاری سعید آقاخانی
و هنرمندی علی مصفا

